

УДК 821.161.1-1.09“19”

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-24>

Ірина СЛОНЕВСЬКА,
orcid.org/0000-0001-6960-0539
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри культурології та зарубіжної літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) iri-s@ukr.net

Світлана ПІРОШЕНКО,
orcid.org/0000-0002-5818-1735
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології та зарубіжної літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) lana715@gmail.com

Руслана МЕЛЬНИК,
orcid.org/0000-0002-1101-6812
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) sn_melnik@ukr.net

НОВІТНЯ НІМЕЦЬКОМОВНА ЛІТЕРАТУРА В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано новітню німецькомовну літературу останніх десятиліть як вагому складову мультикультурного дискурсу, що почав складатися в Німеччині упродовж другої половини ХХ століття під впливом багатьох чинників, які трансформували етнонаціональну ідентичність.

Автори висновують, що, ставши країною, переповненою мігрантами, Німеччина постала перед проблемою співжиття різних культур в одній країні.

Саме в контексті ідей мультикультуралізму розглянуто творчість письменників «гібридної ідентичності», які співвідносять у своїй творчості власний світогляд і культуру, репрезентантами якої вони є, з освоєним ними простором раніше чужої, німецької культури.

Доведено, що новітня німецькомовна література формується наразі як новий, міжкультурний простір – своєрідна територія взаєморозуміння.

У фокусі уваги авторок статті – письменники-вихідці з інших країн, для яких Німеччина не є країною походження, але які пишуть німецькою мовою та здобули неабияку популярність. У текстах цих авторів відтворено ті два світи, у яких їм доводиться жити. За чинник відбору імен взято недавніх лауреатів Премії імені Адельберта фон Шаміссо (нім. *Adelbert-von-Chamisso-Preis*), яка щорічно присуджується автору, іноземцю за походженням, котрий пише німецькою мовою (Феридун Заїмоглу, Рафік Шамі, Терезія Мора, Аббас Хідер, Зентуран Варатараджа, Саїша Станішич, Барбі Маркович та інші).

Зазначено, що феномен літератури мігрантів розглядається як об'єкт міжкультурного літературознавства, а останнє своєю чергою є перспективним напрямом новітньої міжкультурної германістики. У цьому контексті акцентовано увагу на дослідженнях Хайді Рош, зокрема розглянуто ключові тези доповіді «Література міграції в міжкультурному дискурсі» (Н. Rösch, 1998 рік), де дослідницею виокремлено термінологічний ряд на позначення творчості письменників-мігрантів.

Ключові слова: мультикультуралізм, ідентичність, культурна і мовна гібридність, мультикультурна Німеччина, сучасна німецькомовна література, міжкультурне літературознавство, інтеркультурна література.

Iryna SLONEVSKA,

orcid.org/0000-0001-6960-0539

*Candidate of Philosophy, Associate Professor,
Head of the Department of Cultural Studies and Foreign Literature
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnyskyi, Ukraine) iri-s@ukr.net*

Svitlana PIROSHENKO,

orcid.org/0000-0002-5818-1735

*Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Foreign Literature
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnyskyi, Ukraine) lana715@gmail.com*

Ruslana MELNYK,

orcid.org/0000-0002-1101-6812

*Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnyskyi, Ukraine) sn_melnik@ukr.net*

CONTEMPORARY GERMAN LITERATURE IN MULTICULTURAL DISCOURSE

The paper analyzes contemporary German-language literature of recent decades as a significant part of the multicultural discourse that stemmed in Germany during the second half of the 20th century under the influence of many factors that changed the ethnonational identity.

The authors concluded that after the country became overflowed with migrants, Germany faced the challenge when different cultures live side by side in one country. The works of 'hybrid-identity-writers' have been analyzed from the standpoint of multicultural ideas, whose works integrate writers' personal worldview and culture, which they brought, and the previously unfamiliar realm of German culture, they have assimilated.

It has been proved that contemporary German-language literature is being formed as a new, intercultural realm, a kind of area of mutual understanding.

The authors of the paper focus on writers, born in other countries, for whom Germany is not a country of origin, but who write in German and have gained great popularity. The texts of these authors reproduce two realities in which they exist. The recent winners of the Adelbert von Chamisso Prize (in German: Adelbert-von-Chamisso-Preis), which is awarded annually to foreign-born authors who write in German (Feridun Zaimoğlu, Rafik Schami, Terézia Mora, Abbas Khider, Senthuran Varatharajah Saša Stanišić, Barbi Marković and others) have been chosen for the present study.

It is emphasized that the phenomenon of migrant literature is perceived as an object of cross-cultural literary criticism, and the latter is a perspective direction in contemporary cross-cultural German studies. In view of the foregoing, the authors focused their attention on the research of Heidi Rösch, with subsequent analysis of the key theses of 'Migration literature in cross-cultural discourse' report (H. Rösch, 1998), in which the researcher listed the terminology for designating works of migrant writers.

Key words: *multiculturalism, identity, cultural and linguistic hybridity, multicultural Germany, contemporary German-language literature, cross-cultural literary criticism, intercultural literature.*

Постановка проблеми. Кінець ХХ століття дослідниками культури й літератури визначається як епоха постмодернізму. Експериментаторство та пошук у сфері жанрів – головні та магістральні для постмодерної літератури явища. Саме у цьому періоді відбувається значний інтерес до історії, тем «історичної пам'яті» та «колективної травми». Дискурси культури пам'яті та пошуку ідентичності в постмодерному світі, які сьогодні є надзвичайно актуальними у всіх літературах, утворилися близько сорока років тому, і своє особливе місце у цьому контексті зайняла німецька література.

Маючи фундаментальну традицію самобутньої філософської рефлексії, література німецькомовних країн завжди викликала європейський активний читацький та фаховий інтерес, і творчість письменників останніх десятиліть не стала винятком. Західним і вітчизняним поціновувачам добре відомі як німецькомовні лауреати-Нобеліати Гюнтер Грас (1999), Ельфріда Елінек (2004), Герта Мюллер (2009), Пітер Хайндке (2018), так і не менш знані Патрік Зюскінд, Вінфрід Зебальд, Бернхард Шлінк, Крістофер Рансмайр. Менше або взагалі не перекладеними в Україні, проте популярними у себе на батьківщині та у Європі є

Крістофер Крахт, Зої Йенні, Інго Шульце, Даніель Кельман, Райнхард Йиргл, Терезія Мора.

Кожна національна розвинена література може розглядатися як своєрідне відображення фундаментальних засад світосприйняття, котре домінує в тій чи іншій культурі та виявляється в усіх вагомих аспектах буття на ключових етапах соціокультурного шляху. Зміна культурних традицій та динаміка аксіосфери знаходить чи не найяскравіше відображення саме в царині літератури, і сучасна німецькомовна література є свідченням цих процесів.

Так, з кінця 1980-х років німецька література переживає справжній бум молодих авторів, пов'язаний, перш за все, з історичними подіями у суспільстві. В десятиліття після падіння Берлінської стіни в новій літературі відбуваються кардинальні зміни. По-новому осмислюються і переосмислюються ключові для повоєнної німецької свідомості теми нацистського минулого, відповідальності німців за злочини епохи нацизму. Як особливо актуальні, входять у літературу теми життя в НДР (нове «минуле»), життя в об'єднаній Німеччині, а також проблеми мультикультурного суспільства та Берліна як нової столиці країни.

Німецькомовна література останніх десятиліть розкриває низку проблем, які виникають у мультикультурному суспільстві, допомагає усвідомити природу міжкультурних непорозумінь і відшукати способи їх подолання.

Зазначені тенденції стають ключовими домінантами нової літератури і детермінують її розвиток впродовж останніх десятиліть. Саме відповідні тексти утворюють на сьогоднішній день ґрунтовний літературний дискурс, який є чи не найвичерпнішим поясненням сучасного світу доби після-постмодерну.

Аналіз досліджень. Проблеми мультикультуралізму, пошуку ідентичності в мультикультурному світі отримали ґрунтовне осмислення в низці фундаментальних творів, що належать авторам, які започаткували цю актуальну інтелектуальну традицію як реакцію на світ, що змінюється: Чандра Кукагас (*Multicultural citizens: The philosophy and politics of identity* Kukathas, Chandran 1993); Ентоні Сміт (*National identity*, Anthony D. Smith, 1991); Вілл Кімліка (*Kymlicka, Multicultural citizenship. A liberal theory of minority rights ukatas, 1993*); Гомі Бгабга (*Bhabha, H. Location of culture* 1993); Едвард Саїд (*Edward Wadie Saïd, Culture and Imperialism, 1993*); Гаятрі Чакраворті Співак (*Gayatri Chakravorty Spivak, A Critique of Postcolonial Reason: Towards a History of the Vanishing Present 1999*); Семюель Хайтінгтон

(*Hantington, S. P. (2004). (Who are we? Challenges to American National Identity).*

Актуальна проблема мультикультурного дискурсу, зокрема в проекції на сучасну Німеччину, знайшла відображення і в вітчизняному науковому полі (Балога Е. Мультикультуралізм у Німеччині: особливості німецького наукового та політичного дискурсу; Трохименко О. Політика мультикультуралізму в громадській думці сучасної Німеччини; Підскальна О. Мультикультуралізм як феномен постсучасного світу тощо).

У контексті нашої статті привертають увагу літературознавчі праці з зазначеної проблематики (Висоцька Н. О. Концепція мультикультуралізму як чинник розвитку літератури США кінця ХХ – початку ХХІ століть; Ірина Сенчук Мультикультурний контекст сучасної британської літератури; Гаманюк В. А. Міжкультурні особливості художніх текстів сучасної німецької літератури тощо) (Гаманюк, 2017: 305).

Мета статті – проаналізувати німецькомовну літературу останньої третини ХХ – початку ХХІ століття, зокрема дослідити характерний для сучасної мультикультурної Німеччини феномен літератури мігрантів як об'єкт міжкультурного літературознавства.

Виклад основного матеріалу. Проблеми мультикультурного світу, зокрема властивої йому нової ідентичності, яку Г. Бхабха називає «гібридною», отримали яскраве увиразнення в західній літературі останніх десятиріч (Bhabha, 1994).

Література в мультикультурному дискурсі має на увазі, з одного боку, наявність простору чужої культури, з іншого – присутність в цьому просторі контексту рідної культури, що стає причиною переосмислення цих двох культур і виникнення нового, міжкультурного простору як території взаєморозуміння.

Тенденція «стирання» національних кордонів і визначення літератури письменників-мігрантів як частини спільного культурного простору є дедалі яскравішою в останні десятиліття і для німецької літератури.

На межі ХХ–ХХІ століття в систему національної німецької літератури рішуче входить література письменників-мігрантів, яка збагачує «домінуючу літературу» мультикультурним досвідом.

З кінця минулого сторіччя про себе активно заявляють німецько-турецька, німецько-арабська, німецько-угорська, німецько-італійська та інші міжнаціональні літератури, які супроводжуються виникненням відповідних видавництв, преси та нових медіа.

Як наслідок, сучасна німецькомовна література характеризується мультикультурним характером: письменники-іммігранти привносять в неї проблематику і художні традиції інших культур.

Німецька література вирізняється сьогодні наявністю яскравих імен письменників-вихідців з інших країн, для яких Німеччина не є країною походження, але які пишуть німецькою мовою, та здобули неабияку популярність.

Свідченням соціокультурної значущості цього феномену є зокрема Премія імені Адельберта фон Шаміссо (*нім. Adelbert-von-Chamisso-Preis*) – німецька літературна премія, яка, починаючи з 1985 року, щорічно присуджується автору, який пише німецькою мовою, але є іноземцем за походженням. Названа на честь Адельберта фон Шаміссо, німецького поета і вченого, француза за походженням.

З 1985 року Фонд ім. Роберта Боша нагородив понад 80 письменників та письменниць із 20 країн світу. Твори, відзначені цією премією, створені дуже різними людьми і представляють різні аспекти сучасного німецького суспільства та сучасної німецької літератури: від гастарбайтерів першого покоління та їхніх дітей та онуків до письменників у вигнанні з країн Східної Європи, від пізніх переселенців до біженців з Африки та країн арабського світу.

Серед найвідоміших лауреатів Феридун Заїмоглу, Рафік Шамі, Терезія Мора та інші. Так, лауреатом-2013 став Феридун Заїмоглу (*нім. Feridun Zaimoğlu*) – німецький письменник і художник турецького походження, який з 1995 року є одним із найбільш визначних митців сучасної німецької літератури. Його центральні теми – проблеми другого і третього покоління турецьких іммігрантів до Німеччини, що особливо актуально для країни, де турки складають найчисельнішу національну меншину, що налічує понад 3 млн осіб і становить майже 5% від загальної кількості населення.

Вагоме місце у новітній німецькій літературі посідає Рафік Шамі (*нім. Rafik Schami*), – сирійсько-німецький письменник, який народився у Дамаску, в Сирії. Його позиціонують як одного із найвідоміших представників «літератури мігрантів». Творчість Шамі продовжує орієнтальні традиції, властиві арабській літературі з її тяжінням до казковості, притчевості, духу авантюризму та моралізаторству водночас. Рафік Шамі є засновником мультикультурного літературного об'єднання *Südwind* і руху *PoLiKunst* (Полінаціональна літературна і художня спільнота).

У 2017 році лауреатом став уродженець Іраку Аббас Хідер (*нім. Abbas Khider*). Біографія 50-річ-

ного письменника – готовий сюжет для художнього роману. У 1990-х молодий Хідер за політичними мотивами знаходився в іракській в'язниці часів Саддама Хусейна, з 1996 як біженець перебував у різних європейських країнах, доки 2000 року прибув до Німеччини. «З нуля», не знаючи мови, взявся до її вивчення, заодно осягаючи літературу та філософію в Мюнхені. Його дебютний роман "*Der falsche Inder*" від 2008 року було створено німецькою мовою і високо оцінено критикою та читачами. З того часу Аббас Хідер – один з найвідоміших та найулюбленіших німецьких письменників.

У тому ж таки 2017 році Премію Шаміссо отримав Зентуран Варатараджа, який народився 1984 року на Шрі-Ланці, зараз живе в Берліні та в одному з інтерв'ю зізнався, що самотужки вивчив німецьку за творами Гегеля. Прикметно, що журі одноставно відзначило тонке відчуття мови та стилю, властиве молодому письменнику, та зауважило, що він створив «зразково-показову семіотичну теорію біженців» (Гаманюк, 2017: 306-308).

Однією з найбільш знакових постатей у сучасних літературних німецькомовних колах є Терезія Мора (*нім. Terézia Mora*), яка народилася 1971 року в Угорщині, премію імені Адальберта Шаміссо здобула в 2000 році, а у 2005 опублікувала роман «*День у день*» (*Alle Tage*), який одразу нарекли літературною сенсацією. Центральною темою твору є фундаментальна європейська тема відчуження. Роман здобув європейське визнання. Принагідно зазначимо, що у 2009 році видавництвом «Літопис» твір перекладено українською мовою.

Новітню історію Європи можна вивчати за біографіями деяких сучасних німецьких письменників. Так, Саша Станішич (*босн. Saša Stanišić*), німецький письменник боснійського походження, народився у родині батька серба та матері боснійка. 14-річним підлітком, втікаючи у 1992 році з сім'єю від Боснійської війни, опинився в Німеччині, де згодом став студентом Гейдельберзького університету, а потім слухачем письменницьких курсів у Німецькому літературному інституті Лейпцига. У 2008 отримав Премію ім. Адельберта фон Шаміссо як письменник, що здобув визнання творами, написаними німецькою мовою. Дебютний роман Станішича «*Як солдат ремонтує грамофон*» від 2006 року перекладений тридцятьма мовами, зокрема українською.

Серед наймолодших лауреаток-слов'янок, відзначених Премією ім. Адельберта фон Шаміссо, – письменниця зі Східної Європи Барбі Маркович (*серб. Barbara Marković*). Її, уродженку Белграда,

сербку за походженням, на початку 2000-х після публікації дебютного роману «Гулянка» (*Ausgehen*, 2006) назвали літературним відкриттям. Ще більшу популярність здобув роман «Супергероїні» (*Superheroines*, 2015), у центрі якого долі молодих жінок із Сербії, котрі шукають кращого життя в Австрії.

Наша співвітчизниця, німецькомовна письменниця українського походження, уродженка Одеси Мар'яна Гапоненко, привернула до себе увагу вже першим романом «Аннушка-квітка» (нім. *Annuschka Blume*), виданим у 2010 році; два роки потому побачив світ роман-казка «Хто така Марта?» (нім. *Wer ist Martha?*), за який у 2013 році письменницю було нагороджено Премією Адельберта фон Шаміссо.

Мар'яна Гапоненко, як і Димитре Динев (нім. *Dimitré Dinev*), німецькомовний письменник і сценарист болгарського походження, Володимир Камінер (нім. *Wladimir Kaminer*), популярний в Німеччині письменник, російсько-єврейського походження, теж можуть вважатися «голосом Східної Європи» в мультикультурному хорі сучасних німецьких письменників.

Присутність письменників-мігрантів у мовному та літературному просторі Німеччини стає дедалі помітнішим культурним явищем, яке викликає появу нових наукових досліджень та навіть окремих наукових напрямів.

Література Німеччини у зазначеному контексті стає об'єктом вивчення літературознавців з позиції міжкультурних особливостей. Актуальності набуває розвиток «міжкультурної германістики», що ставить своїм основним завданням розгляд творів авторів в міжкультурному аспекті.

У науковій праці «Міжкультурне літературознавство» М. Хоффманн позначає сферу інтересів даного напрямку сучасної германістики як спостереження «міжкультурних процесів, що виникають при зіткненні німецькомовних читачів з іноземною літературою» (Hoffmann, 2006: 59).

Однією з найавторитетніших дослідниць нового феномену є Хайді Рош. У доповіді «Література міграції в міжкультурному дискурсі». Х. Рош виокремлює наступний термінологічний ряд для позначення творчості письменників-мігрантів: «*Immigrantenliteratur*» («література іммігрантів»), «*Emigrationsliteratur*» («література еміграції»), «*Migrantenliteratur*» («література мігрантів») або «*Migrationsliteratur*» («Література міграції»), «*Iterkulturelle Literatur*» («міжкультурна література»), «*Multikulturelle Literatur*» («мультикультурна література»), визначаючи останні чотири терміни як найбільш прийнятні

для позначення літератури письменників іноземного походження в Німеччині (Rösch, 1998: 1).

Х. Рош намагається створити певну класифікацію літератури, яку можна охопити терміном «інтеркультурна література», розуміючи під цим:

– твори з великим міжкультурним потенціалом (зокрема й твори класичної німецької літератури, що зображують проблему «життя на чужині»);

– твори сучасної німецької літератури, переважно німецьких авторів, у яких порушується проблема «мігрантів» у контексті сучасної Німеччини / Європи;

– твори так званої «мігрантської літератури», авторства письменників-іноземців, що мешкають у Німеччині;

– твори авторів різного походження, які у формі документальної прози пропонують «путівники» країною загалом, окремими містами або навіть континентами, звертають увагу на суто типові деталі (Rösch, 1998: 2).

Дослідниця стверджує, що «література міграції», розглядаючи динамічні культурні концепти і комбіновані ідентичності, особливо яскраво використовує багаторакурсні образотворчі прийоми у площині розкриття міжкультурного потенціалу літератури, та підкреслює, що «в літературі мігрантів розкриваються теми, актуальні для соціалізації меншин». До них вона відносить наступні:

– соціалізація мігрантів і процеси формування особистості в умовах міграції;

– міжкультурні процеси комунікації і процеси самоорганізації меншин;

– етнізація і мультикультурація;

– відмінності між «своїм» і «чужим»;

– дії щодо боротьби з повсякденним расизмом;

– організація освітніх процесів в умовах міграції;

– літературна творчість як свого роду посередник в процесі соціалізації, акультурації, становлення і навчання особистості;

– відносини «письменник – читач» і інші» (Rösch, 1998: 2).

Фахівці вважають, що в новітніх дослідженнях для позначення творів, написаних авторами з інонаціональним корінням, ствердився універсальний термін «міжкультурна література», який витіснив поширені в 1980-і рр. поняття «емігрантська література» і «література гастарбайтерів».

В широкому значенні термін «література міграції» (*Migrationsliteratur*) було введено Франко Бюнді і Рафіком Шамі (Hamm, 1988), які розглядали феномен літератури авторів-мігрантів, перш за все, в контексті робочої міграції. Подібна точка зору на феномен дозволяє звернути увагу також

на такі соціокультурні аспекти, як, наприклад, наслідки робочої міграції для західнонімецького суспільства, або подолання етнічної нерівності.

Певною мірою з ним корелює поняття «література мігрантів», яке було вперше згадано Ірмгард Аккерманом і позначало не тільки твори письменників «з досвідом міграції», а також переселенців на території Німеччини, для котрих німецька мова, як і раніше, залишається нерідною (Rösch, 1998: 1).

Як правило, розрізняють поняття «література мігрантів» і «література на тему міграції». Вони можуть бути розмежовані таким чином:

- література мігрантів, яка визначається біографією автора, характеризується створенням її в Німеччині, має бікультурне оформлення;

- література на тему міграції не залежить від національності автора, створюється не обов'язково в Німеччині, містить тематичні елементи, що розкривають деякі проблеми міграції.

Візьмемо до уваги факт, що твори, які належать до міжкультурної літератури, характеризуються специфічною тематикою, позаяк поштовхом до розвитку цієї літератури послужили певні політичні і соціально-економічні процеси. Тому цілком закономірно, що автори звертаються до досвіду переселення, еміграції, репатріації. В їх текстах, як правило, мова йде про інокультурний (з позиції німецьких читачів) досвід, про зустріч з чужою культурою, про переживання ситуації іншої культури та пошук ідентичності в новому середовищі.

Цікавою у зазначеному контексті є позиція, викладена у книзі *«Література без кордонів: сучасна інтеркультурна література в Німеччині – портрети і точки зору»*), автори видання: Імаколата Амодео, Хайдрун Хёрнер і Крістіана Кімле, які досліджують життя, творчість, естетичні погляди сучасних письменників, котрі народилися в Італії, Японії, Угорщині, на Кубі та в інших країнах і знайшли в Німеччині свою батьківщину. Серед них – японка Йоко Тавада, румунка Кармен-Франческа Банчу, кубинець Карлос А. Агілера, італієць Франко Біонді і ін. Огляд життя і творчості цих авторів, їх власні висловлювання дозволяють виокремити низку особливостей, характерних для мультикультурних письменників. Це (Immacolata Amodeo, Heidrun Hörner, Christiane Kiemle, 2009: 123):

- співіснування кількох мов і культур в житті і творчості авторів;

- досвід еміграції, висилки;

- труднощі у визначенні національної приналежності;

- відтінок «екзотичності», «чужий погляд» письменників;

- специфічність тем (автори часто звертаються до тем, які довгий час були під забороною, роблячи при цьому акцент на відмінностях між культурами, на поняттях «свого» і «чужого», на проблемі самоідентифікації особистості в сучасному глобалізованому світі).

Полеміка щодо дефініцій назв міжкультурної літератури, з одного боку, доводить відсутність обґрунтованого підходу до її вивчення, а з іншого – підкреслює мінливість тих феноменів, з якими доводиться стикатися сучасним літературознавцям: ідентичність, культурна і мовна гібридність, самовизначення письменника між культурами, культурна пам'ять. Крім того, різноманітність використовуваної термінології часто стає причиною виникнення наукових дискусій щодо тематики творів письменників-мігрантів.

Висновки. Попри відсутність усталеного однозначного терміну, незаперечним є той факт, що твори, написані письменниками, які не є німцями за походженням, стали невід'ємною частиною новітнього німецькомовного літературного ландшафту.

Ця складова сучасної художньої німецької літератури представлена творами іноземців, які мешкають у Німеччині, мають іноземне походження, але народилися і виростили в Німеччині, працюють тут або навчаються. У текстах цих авторів відтворено ті два світи, у яких їм доводиться жити. Крім того, до цієї категорії належать також твори письменників німецького походження, де йдеться про власний досвід перебування за кордоном, аналізуються соціальні, ментальні й психологічні відмінності, демонструються прості зразки та зрозумілі ситуації.

Таким чином, сучасні німецькі тексти засвідчують надзвичайно потужний міжкультурний потенціал, адже вони відображають реалії повсякденного життя сучасних німців у всій різноманітності життєвих ситуацій, пропонуючи читачеві актуальні проблеми, які є близькими для різних людей з різних культурних осередків. Саме в рамках герменевтичної ідеї розуміння «чужого» виник літературознавчий напрям, який підкреслює важливу роль «літератури, що сприяє розумінню своєї власної культури через призму розгляду чужий» (Immacolata Amodeo, 2009: 125). Така інтенція напряму корелює з визначенням мультикультуралізму, котре подає Федеральне агентство громадської освіти Німеччини: «Це політична вимога та соціальний намір знайти шляхи щоб забезпечити мирне та корисне співіснування різноманітних культур та стилів життя (наприклад, із допомогою взаємної поваги, визнання та толерантності)» (Politische Bildung, 2011).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаманюк В. А. Міжкультурні особливості художніх текстів сучасної німецької літератури. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2017. Вип.16. С. 303-311. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2017_16_37 (дата звернення: 11.02.2023).
2. Bhabha H. K. The Location of Culture. Routledge, 1994. 307 p. URL: <https://ia800507.us.archive.org/28/items/TheLocationOfCultureВНАВНА/the%20location%20of%20culture%20ВНАВНА.pdf> (дата звернення: 12.02.2023).
3. Hoffmann M. Interkulturelle Literaturwissenschaft. Eine Einführung. Paderborn: Fink, 2006. URL: <https://docplayer.org/21746296-Interkulturelle-literaturwissenschaft.html> (дата звернення: 15.02.2023).
4. Rösch H. Migrationsliteratur im interkulturellen Diskurs. Der Text basiert auf dem Vortrag zu der Tagung Wanderer – Auswanderer – Flüchtlinge 1998 an der TU Dresden. URL: http://www.fulbright.de/fileadmin/files/togermany/information/2004-05/gss/Roesch_Migrationsliteratur.pdf (дата звернення: 12.02.2023).
5. Hamm H. Fremdgegangen – Freigeschrieben. Einführung in die deutschsprachige Gastarbeiterliteratur. Würzburg, 1988. URL: <https://www.amazon.de/Fremdgegangen-freigeschrieben-Einf%C3%BChrung-deutschsprachige-Gastarbeiterliteratur/dp/3884793578> (дата звернення: 12.02.2023).
6. Immacolata Amodeo, Heidrun Hörner, Christiane Kiemle. Literatur ohne Grenzen: interkulturelle Gegenwartsliteratur in Deutschland – Porträts und Positionen. Sulzbach-Taunus, 2009. 240 S. (дата звернення: 13.02.2023).
7. Multikulturalismus – Bundeszentrale für politische Bildung. 2011. URL: <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/politiklexikon/17871/multikulturalismus> (дата звернення: 11.02.2023).

REFERENCES

1. Hamaniuk V. A. Mizhkulturni osoblyvosti khudozhnikh tekstiv suchasnoi nimetskoï literatury. [Intercultural features of artistic texts of modern German literature]. Philological studies. Scientific Bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University. 2017. Vyp.16. P. 303–311. [in Ukrainian].
2. Bhabha H. K. The Location of Culture. Routledge, 1994. 307 p.
3. Hoffmann M. Interkulturelle Literaturwissenschaft. Eine Einführung. [Intercultural Literary Studies. An introduction]. Paderborn: Finch, 2006 [in German].
4. Rösch H. Migrationsliteratur im interkulturellen Diskurs. [Migration literature in intercultural discourse]. The text is based on the lecture at the Wanderer – Emigrants – Refugees 1998 conference at the TU Dresden [in German].
5. Hamm H. Fremdgegangen – Freigeschrieben. Einführung in die deutschsprachige Gastarbeiterliteratur. [Cheated – Released. Introduction to German-language guest worker literature]. Würzburg, 1988. [in German].
6. Immacolata Amodeo, Heidrun Hörner, Christiane Kiemle. Literatur ohne Grenzen : interkulturelle Gegenwartsliteratur in Deutschland – Porträts und Positionen. [Literature without borders: intercultural contemporary literature in Germany – portraits and positions]. 2009. 240 p. [in German].
7. Multikulturalismus – Bundeszentrale für politische Bildung. [Multiculturalism – Federal Agency for Civic Education]. 2011. [in German].